

ปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของ ประเทศไทยในการออกตั๋วแลกเงิน อิเล็กทรอนิกส์

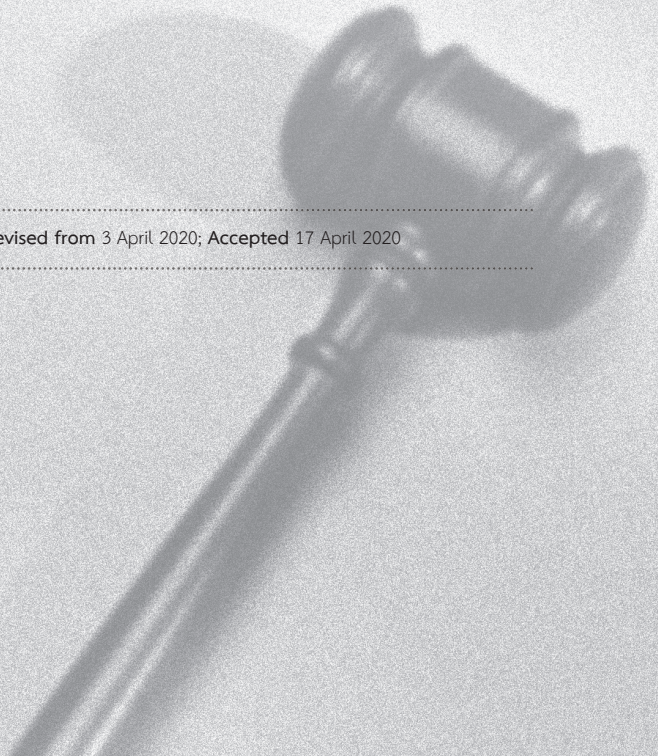
Thailand's Legal Problem and Limitations on the Issuance of Electronic Bills of Exchange

- : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐริกา ชาญ
- : Assistant Professor Dr. Natharika Chan
- : อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Article Info: Received 2 March 2020; Received in revised from 3 April 2020; Accepted 17 April 2020

บทคัดย่อ

ต้นกำเนิดของตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค หรือเรียกรวม ๆ กันว่าเป็นตัวเงินหรือตราสารเปลี่ยนมือเป็นตราสารที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการชำระหนี้ ซึ่งกระบวนการใช้ตราสารเปลี่ยนมือนี้นั้นมีการกำหนดให้ใช้เป็นรูปแบบกระดาษ แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและด้านรูปแบบการดำเนินการลงทุนที่เป็นในรูปดิจิทัลมากขึ้น ทำให้พบปัญหาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องตราสารเปลี่ยนมือมีความล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับรูปแบบทางธุรกิจในปัจจุบัน

สำหรับตราสารเปลี่ยนมือทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค เช็คเป็นตราสารเปลี่ยนมือเพียงประเภทเดียวที่มีการทำในรูปแบบของตราสารเปลี่ยนมืออิเล็กทรอนิกส์ แตกต่างจากตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินที่ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและยังไม่มีการใช้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทางธุรกิจอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ทั้งนี้ ประเทศไทยสามารถบังคับใช้ UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records (กฎหมายแม่แบบเกี่ยวกับบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือได้) เป็นกฎหมายภายในได้ เพื่อลดปัญหาเรื่องการใช้ตราสารในรูปแบบของกระดาษ การสูญหายของตราสาร การระงับตัวตน การปลอมลายมือชื่อ หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตราสารเปลี่ยนมือ และเป็นการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยสู่สังคมดิจิทัลอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ตราสารเปลี่ยนมือ ตราสารเปลี่ยนมืออิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายแม่แบบ

Abstract

The origin of the bill of exchange, promissory notes and checks or collectively known as negotiable instruments is an instrument developed for use as a payment medium business model. Due to technological changes and in the form of more digital trade and investment causing the provisions under the Civil and Commercial Code regarding negotiable instruments out of date and not in line with current business models.

For all 3 types of negotiable instruments, which are bills of exchange, promissory note and cheques. Cheques are the only type of negotiable instruments that are made in the form of electronic exchangeable instruments. Unlike bills of exchange and promissory notes that do not have clear guidelines and which are not widely used electronically in business in Thailand. Thailand should adapt UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records as our domestic law to reduce the problem of using paper-based instruments, loss of instrument, identification, forgery, signature or amendment and truly prepares Thailand for the digital society.

Keywords: negotiable instrument, electronic negotiable instrument, model law

1. บทนำ

ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค หรือเรียกกรวม ๆ กันว่าเป็นตัวเงินหรือเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เป็นตราสารที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการชำระหนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการค้าระหว่างประเทศ แทนที่ผู้ซื้อจะต้องชำระสินค้าด้วยเงินสดจำนวนมาก ผู้ซื้อสามารถชำระราคาสินค้าโดยการใช้ตัวเงินเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และมีความน่าเชื่อถือในการชำระค่าสินค้าและบริการ กล่าวคือ ผู้ซื้อสินค้าสามารถออกตัวเงินให้ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับเงินไปเก็บเงินจากผู้ซื้อได้ ซึ่งการเสนอออกตัวเงิน โดยการทำเป็นตราสารลงลายมือชื่อโดยเป็นการตกลงหรือสัญญาว่าจะชำระเงินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเมื่อมีการยื่นตัวเงินเพื่อชำระหนี้ภายในเวลาที่ระบุในตัวเงิน วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีที่มีการปฏิบัติในทางการค้าระหว่างประเทศมาอย่างยาวนานนับศตวรรษ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าตัวเงินจะทำให้เกิดความสะดวกในการชำระหนี้ การออกตัวเงินในรูปแบบกระดาษก็มีปัญหาเรื่องการสูญหายของตราสาร การระบุตัวตนการปลอมลายมือชื่อ หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตราสารเปลี่ยนมือ เป็นต้น

ในปัจจุบันเมื่อวิวัฒนาการทางการค้าระหว่างประเทศและการชำระหนี้ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันจากหน้ามือเป็นหลังมือ (Digital Disruption) และเทคโนโลยี 5G ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันและสังคมในปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society)

ในอดีตประเทศไทยยังมีการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่มากนักและความเร็วของระบบยังรองรับการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตและความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เมื่อมีการพัฒนาให้มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและการใช้งานที่เพิ่มขึ้นของธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจ เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยน ผู้ให้บริการจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ในยุคไร้พรมแดนที่ผู้บริโภคสามารถซื้อ-ขายสินค้าได้ทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ ปัจจุบันสถาบันการเงินต่าง ๆ รวมไปถึงผู้ให้บริการ เริ่มเข้ามาในตลาดออนไลน์มากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการในรูปแบบของ Internet Banking การโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต (สำหรับการโอนเงินครั้งละมาก ๆ) การใช้บัตรแทนเงินสด ตลอดจนการให้บริการในรูปแบบของ e-Money โดยเฉพาะ e-Money ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญสำหรับธุรกรรมออนไลน์และ e-Commerce

ประเทศไทยได้ประกาศใช้กฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 โดยมีการนำแม่บทกฎหมาย e-Commerce Law ของสหประชาชาติมาปรับใช้ซึ่งประกาศใช้โดยเป็นกฎหมายที่รองรับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้มีผลทางกฎหมาย โดยที่การทำธุรกรรมในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการในการติดต่อสื่อสารที่อาศัยการพัฒนาเทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมีความแตกต่างจากวิธีการ

ทำธุรกรรมซึ่งมีกฎหมายรองรับอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก อันส่งผลให้ต้องมีการรองรับสถานะทางกฎหมายของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ให้เสมอกับการทำเป็นหนังสือ หรือหลักฐานเป็นหนังสือ การรับรองวิธีการส่งและรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้นำเชื่อถือ และมีผลในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการทำธุรกรรมโดยวิธีการทั่วไปที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ทำหน้าที่วางนโยบายกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อส่งเสริมการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ติดตามดูแลการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งมีหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาการทางเทคโนโลยี เพื่อติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพตลอดเวลา ให้มีมาตรฐานน่าเชื่อถือ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นการส่งเสริมการใช้ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศโดยการมีกฎหมายรองรับและสอดคล้องกับมาตรฐานที่นานาประเทศยอมรับ¹

พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับแก่ธุรกรรมในทางแพ่งและพาณิชย์ที่ดำเนินการโดยใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่ธุรกรรมที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดมิให้นำพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือแต่

บางส่วนมาใช้บังคับ รวมถึงให้ใช้บังคับแก่การทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐด้วย เช่น คำขอ การอนุญาต การจดทะเบียน คำสั่งทางปกครอง การชำระเงิน การประกาศ หรือการดำเนินการใด ๆ ตามกฎหมายกับหน่วยงานของรัฐหรือโดยหน่วยงานของรัฐ ถ้าได้กระทำในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ก็ให้ถือว่าผลโดยชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกับการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายในเรื่องนั้นกำหนด (มาตรา 35)²

สำหรับตราสารเปลี่ยนมือทั้ง 3 ประเภทนั้น เช็คเป็นตราสารเปลี่ยนมือเพียงประเภทเดียวที่มีการทำในรูปแบบของตราสารเปลี่ยนมืออิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ ปัจจุบันเช็คมีการจัดทำระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค (Imaged Cheque Clearing and Archive System – ICAS) คือ ระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็กระหว่างธนาคารโดยใช้ภาพเช็คในกระบวนการเรียกเก็บแทนการใช้ตัวเช็คจริง ระบบ ICAS ประกอบด้วย 2 ส่วน โดยส่วนแรกทำหน้าที่ในการเรียกเก็บเงินตามเช็กระหว่างธนาคาร และส่วนที่ 2 ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการจัดเก็บข้อมูลและภาพเช็คซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งช่วยให้การค้นหาข้อมูลและภาพเช็คทำได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกแนวปฏิบัติ กระบวนการเรียกเก็บเงินตามเช็คในระบบ ICAS มาตรฐานภาพ

¹ สุมลรัตน์ นาคพานิข, สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544, สืบค้นจาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_017.htm, มิถุนายน 2547.

² เพิ่งอ้าง

เช็คที่ส่งเรียกเก็บในระบบ ICAS การรักษาความปลอดภัยบนตัวเช็ค สิ่งพิมพ์ออกจากระบบการจัดเก็บภาพเช็ค การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของระบบ ICAS แผนการดำเนินงานระบบ ICAS ไว้อย่างละเอียด ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถรองรับระบบ ICAS ได้ โดยไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายใหม่แตกต่างจากตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินที่ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและยังไม่มีการใช้ในทางธุรกิจอย่างแพร่หลาย แต่อย่างไรก็ตาม ตัวแลกเงินมีการออกกฎหมายแม่แบบเพื่อใช้บังคับ ทั้งนี้ หากประเทศไหนยังไม่ได้ยอมรับกฎหมายแม่แบบเป็นกฎหมายภายใน กฎหมายแม่แบบก็ยังไม่ผลบังคับใช้ภายในประเทศ

2. ข้อพิจารณาการออกตัวแลกเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทบัญญัติเรื่องตัวเงินมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 21 ตามมาตรา 898 ตัวเงินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค โดยตัวเงินทั้ง 3 ประเภทมีลักษณะเฉพาะของตัวเงินที่สำคัญ ๆ 6 ประการ ได้แก่

2.1 ตัวเงินต้องเป็นสัญญา ตัวเงินเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา กล่าวคือ สัญญาจะต้องมีการแสดงเจตนา หาก

บุคคลใดไม่ได้แสดงเจตนา ก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายตัวเงิน เช่น การแสดงเจตนาโดยถูกบังคับ ข่มขู่ ผู้ลงลายมือชื่อโดยถูกข่มขู่ไม่ต้องรับผิดชอบตัวเงินเพราะไม่ได้แสดงเจตนาลงลายมือชื่อในตัวเงิน เป็นต้น

2.2 ตัวเงินต้องมีการทำตราสาร ตัวเงินต่างจากเอกเทศสัญญาประเภทอื่นตรงที่ตัวเงินมีลักษณะเป็นตราสาร ซึ่งแตกต่างจากแบบของนิติกรรม หรือหลักฐานเป็นหนังสือ โดยตราสารจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ³ ดังนี้

- 1) หนังสือตราสารต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อ⁴
- 2) หนังสือตราสารต้องมีข้อความตามที่กฎหมายกำหนด⁵
- 3) หนังสือตราสารประกอบไปด้วยสิทธิทางหนี้และสิทธิทางทรัพย์สิน⁶

2.3 วัตถุประสงค์ตามตัวเงินต้องเป็นเงินตราเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นสกุลเงินไทยหรือสกุลเงินต่างประเทศ แต่จะเป็นการกระทำการหรือการงดเว้นกระทำการใดไม่ได้เนื่องจากคู่สัญญาตามตัวเงินจะได้ทราบสิทธิหน้าที่ที่แน่นอนของตนเองและหากใช้วัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่เงินตราอาจมีผลต่อการเปลี่ยนมือได้ เช่น หากกำหนดให้วัตถุประสงค์เป็นทองคำ หรือ ข้าวสาร ก็อาจจะเป็นปัญหาในเรื่องการกำหนดราคาเนื่องจากสินค้าทั้งสองอย่างมีความผันผวนด้านราคา ทำให้เกิดความแน่นอนใน

³ สหอน รัตนไพจิตร, หลักกฎหมายตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ, วิญญูชน, 2555, หน้า 14.

⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 9 “เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ บุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น.....”

⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909 (รายการตามตัวแลกเงิน) และ มาตรา 983 (รายการตามตัวสัญญาใช้เงิน)

⁶ อ้างแล้ว 3

การรับประกันตามตั๋วเงิน

2.4 ตั๋วเงินต้องเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ตั๋วเงินเป็นตราสารที่สามารถเปลี่ยนมือได้แตกต่างจากหนังสือสัญญาประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ การโอนตั๋วเงินแบบระบุชื่อสามารถกระทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบและการโอนตั๋วเงินแบบผู้ถือสามารถโอนได้ด้วยการส่งมอบ⁷ ซึ่งแตกต่างจากการโอนสิทธิเรียกร้องกรณีทั่วไปที่คู่สัญญาสามารถโอนสิทธิเรียกร้องได้โดยการทำเป็นหนังสือและบอกกล่าวการโอนเป็นยังลูกหนี้⁸

2.5 การออกหรือโอนตั๋วเงินเป็นการชำระหนี้แบบมีเงื่อนไข หมายถึง การชำระหนี้ตามตั๋วเงินจะเกิดขึ้นโดยมีเงื่อนไขว่าเมื่อผู้ทรงนำตัวมายื่นใช้เงินภายในกำหนดเวลาที่ระบุตามตั๋วเงินผู้ทรงก็จะได้รับชำระเงินตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในตั๋วเงิน⁹ หากไม่ยื่นตั๋วเงินภายในกำหนดก็อาจถูกปฏิเสธการใช้เงินได้

2.6 คู่สัญญาตามตั๋วเงินมิได้หลายฝ่ายไม่จำกัดเนื่องจากลักษณะพิเศษของตั๋วเงินเรื่องความเป็นตราสารเปลี่ยนมือทำให้มีบุคคลเข้ามาเป็นคู่สัญญาได้อย่างไม่จำกัดถึงแม้ว่าคู่สัญญาแต่ละฝ่ายอาจจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลยก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้มีลายมือชื่อตามตั๋วเงินต้องรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วเงิน¹⁰

จากลักษณะสำคัญของตั๋วเงินดังกล่าวข้างต้นตั๋วเงินจึงเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่มีความสำคัญและใช้เป็นเครื่องมือในการชำระเงินรูปแบบหนึ่ง

ที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายโดยความสำคัญของตั๋วเงินในเรื่องการเป็นตราสารเปลี่ยนมือและการลงลายมือชื่อตามตั๋วจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จำต้องมีการพิจารณาหากมีการออกตั๋วแลกเงินอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ในเรื่องของความเชื่อมั่นในตัวเงินนั้นกฎหมายได้กำหนดเรื่องการรับรองและการอาวัลไว้ โดยการรับรองเป็นเรื่องที่ผู้จ่ายรับหรือยืนยันการจ่ายเงินตามตั๋วเมื่อผู้จ่ายลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินเพื่อยืนยันการจ่ายเงินตามตั๋ว ผู้จ่ายจะอยู่ในฐานะผู้รับรอง ต้องรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ชั้นต้นต่อผู้ทรงตัวตามมาตรา 900 และ 937 บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้จ่ายไม่อาจรับรองตั๋วได้ โดยบุคคลที่จะรับรองตั๋วเงินได้นั้นจะต้องเป็นผู้จ่ายเท่านั้น บุคคลอื่นใดถึงแม้ลงชื่อในฐานะผู้รับรองแต่ไม่ได้เป็นผู้จ่ายก็ไม่มีผลผูกพันตามตั๋วเงินโดยการรับรองสามารถทำได้โดยลงชื่อด้านหลังหน้าตั๋วเงินและเขียนถ้อยคำสั้นๆ ว่า “รับรองแล้ว” หรือความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกัน เช่น “รับรองการใช้เงิน” “ยินยอมใช้เงิน” และลงลายมือชื่อของผู้จ่าย¹¹

นอกจากนี้ กฎหมายตั๋วเงินยังกำหนดวิธีการในการให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้ทรงโดยการอาวัลตั๋วเงินอีกด้วย การอาวัลตั๋วเงิน คือ การค้ำประกันการใช้เงินตามตั๋วซึ่งบุคคลภายนอกหรือคู่สัญญาในตั๋วเงินนั้นจะเป็นผู้อาวัลก็ได้ โดยจะเป็นการอาวัลทั้งจำนวนหรืออาวัลบางส่วนก็ได้ อันการรับอาวัลย่อมทำให้กันด้วยเขียนลงในตั๋วแลกเงินนั่นเอง หรือที่ใบประจำต่อ ในการนี้พึงใช้ถ้อยคำสั้นๆ ว่า “ใช้ได้

⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917, มาตรา 918

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 941

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 920

เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อผู้รับอาวัล อนึ่ง เพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลในด้านหน้าแห่งตัวเงินเท่านั้นก็จัดว่าเป็นการรับอาวัลแล้ว¹² เว้นแต่ในกรณีที่เป็นลายมือชื่อของผู้จ่ายหรือผู้ส่งจ่ายในการรับอาวัลต้องระบุว่าจะรับประกันผู้ใด หากมิได้ระบุเท่านั้นให้ถือว่ารับประกันผู้ส่งจ่าย¹³

3. บริบทการใช้กฎหมายตัวเงินอิเล็กทรอนิกส์ ตาม UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records (กฎหมายแม่แบบเกี่ยวกับบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือได้)

UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records (กฎหมายแม่แบบเกี่ยวกับบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือได้) ที่ประชุม UNCITRAL ได้มีมติรับรองกฎหมายแม่แบบเมื่อวันที่ 13 July 2017 ปัจจุบันมีเพียงประเทศเดียวที่รับกฎหมายแม่แบบฯ เป็นกฎหมายภายใน คือ ประเทศบาห์เรนในปี ค.ศ. 2018¹⁴ ประเทศบาห์เรนวางแผนในการเตรียมความพร้อมสำหรับการค้าการลงทุนในยุคดิจิทัล เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศโดยการแก้ไขกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องกับกฎหมายแม่แบบฯ โดยกฎหมายแม่แบบได้กำหนดนิยามของคำว่า

“บันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือ” และคำว่า “เอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้” ไว้ ดังนี้

“บันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือ” (Electronic Record) คือ บันทึกอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีข้อความที่กฎหมายกำหนดให้มีในเอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้และใช้วิธีการที่น่าเชื่อถือในการระบุการสร้างการควบคุม และการรักษาความครบถ้วนของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในข้อ 10¹⁵

“เอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้” (Transferable Document or Instrument) หมายถึง เอกสารหรือตราสารที่ออกในรูปกระดาษซึ่งให้สิทธิแก่ผู้ถือในการเรียกร้องการชำระหนี้ตามเอกสารหรือตราสารนั้นและสามารถโอนสิทธิในการชำระหนี้ได้โดยการโอนเอกสารหรือตราสารได้แก่ บันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะการใช้งานเช่นเดียวกับเอกสารหรือตราสารกระดาษที่ให้สิทธิแก่ผู้ถือในการเรียกร้องให้มีการชำระหนี้ตามที่กำหนดไว้ในเอกสารหรือตราสารนั้นและผู้ถือสามารถโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่นได้โดยการโอนไปซึ่งการครอบครองเอกสารหรือตราสารนั้น เช่น ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน เช็ค ใบตราส่ง และใบรับของคลังสินค้า¹⁶

อย่างไรก็ตาม กฎหมายแม่แบบฯ ไม่ใช้บังคับกับหลักทรัพย์ต่าง ๆ เช่น ตราสารหุ้น พันธบัตร

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 939

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921

¹⁴ UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records (2017) – Status, [Online]. Retrieved from https://uncitral.un.org/en/texts/e-commerce/modellaw/electronic_transferablerecords/status

¹⁵ Id. article 2

¹⁶ Id.

หรือตราสารการลงทุนอื่น ๆ¹⁷ นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ ยังสามารถกำหนดยกเว้นไม่ให้นำกฎหมายแม่แบบมาใช้กับเอกสารหรือตราสารอื่นได้ เช่น¹⁸

1) เอกสารหรือตราสารที่บางประเทศเห็นว่าไม่สามารถเปลี่ยนมือได้ เช่น เลตเตอร์ออฟเครดิต

2) เอกสารหรือตราสารที่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญาระหว่างประเทศอื่น และ

3) บันทึกลิขสิทธิ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือได้ซึ่งอยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น

กฎหมายแม่แบบได้กำหนดแนวทางการยอมรับรูปแบบการโอนทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้ ดังนี้

1) ไม่สามารถปฏิเสธการใช้ความถูกต้องตามกฎหมาย หรือการบังคับใช้รูปแบบการโอนอิเล็กทรอนิกส์ เพียงเพราะการโอนดังกล่าวเป็นการโอนทางอิเล็กทรอนิกส์¹⁹

2) กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้บังคับให้บุคคลใดใช้หลักฐานการโอนทางอิเล็กทรอนิกส์โดยปราศจากความยินยอมของบุคคลนั้น²⁰

3) กรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำข้อความใดเป็นหนังสือ ให้ถือว่าข้อความใน ETR นั้นได้ทำเป็นหนังสือแล้วถ้าข้อความนั้นสามารถเข้าถึงในลักษณะที่อาจนำมาใช้อ้างอิงในภายหลังได้²¹

4) เอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้

(Transferable documents or instruments) กรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีเอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ให้ถือว่าบันทึกลิขสิทธิ์อิเล็กทรอนิกส์เป็น ETR ถ้าเข้าเงื่อนไข ดังต่อไปนี้²²

i. ETR นั้น มีข้อความที่กฎหมายกำหนดให้มีในเอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ที่เป็นกระดาษ

ii. ได้ใช้วิธีการที่น่าเชื่อถือในการระบุว่าบันทึกลิขสิทธิ์อิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็น ETR และในการรักษาความครบถ้วนของบันทึกลิขสิทธิ์อิเล็กทรอนิกส์นั้น รวมทั้งทำให้บันทึกลิขสิทธิ์อิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถถูกควบคุมได้ในการประเมินความครบถ้วน ให้พิจารณาโดยใช้หลักเกณฑ์ว่า ข้อความใน ETR ยังคงครบถ้วนและไม่ถูกเปลี่ยนแปลง เว้นแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามปกติในการสื่อสาร จัดเก็บ และแสดงผล

5) การสลักหลัง (Endorsement) กรณีที่กฎหมายกำหนดหรือยินยอมให้มีการสลักหลังไม่ว่ารูปแบบใดในเอกสารหรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ให้ถือว่ามีการสลักหลังใน ETR แล้ว ถ้าข้อความเกี่ยวกับการสลักหลังได้ถูกนำไปรวมอยู่ใน ETR²³

6) กฎหมายแม่แบบฯ ได้กำหนดกรอบการยอมรับการใช้งานของ ETR ให้เท่าเทียมกับเอกสารหรือตราสารกระดาษ โดยไม่กระทบต่อกฎหมาย

¹⁷ Id. article 3

¹⁸ Id. article 1

¹⁹ Id. article 7

²⁰ Id.

²¹ Id. article 8

²² Id. article 10

²³ Id. article 15

สารบัญญัติหรือกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลที่ใช้บังคับอยู่กับเอกสารหรือตราสารกระดาษแต่อย่างใด และกฎหมายแม่แบบฯจัดทำขึ้นบนพื้นฐานหลักการสำคัญทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 3 ประการ ได้แก่

i. การไม่เลือกปฏิบัติต่อวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

ii. ความเท่าเทียมของการใช้งานระหว่างเอกสารกระดาษและบันทึกอิเล็กทรอนิกส์

iii. ความเป็นกลางทางเทคโนโลยี²⁴

ดังนั้น ภายใต้กฎหมายแม่แบบฯ ETR จึงสามารถใช้แทนเอกสาร หรือตราสารกระดาษได้ หาก ETR มีข้อมูลตามกฎหมายกำหนดให้ เอกสารหรือตราสารกระดาษต้องมีและได้มีการใช้วิธีการที่น่าเชื่อถือในการจัดการ ETR ในขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการระบุตัวการควบคุม การรักษาความครบถ้วนการลงลายมือชื่อ การสลักหลัง และการแก้ไขเพิ่มเติม เป็นต้น และโดยที่กฎหมายแม่แบบฯ สามารถนำไปปรับใช้กับระบบเทคโนโลยีได้ทุกรูปแบบ อาทิ ระบบทะเบียนกลาง ระบบโทเคน (Token) หรือระบบบัญชีกระจายศูนย์ (Distributed Ledger) ประกอบกับ ETR เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการทำธุรกรรมผ่านระบบสัญญาอัจฉริยะ (smart contract) การนำกฎหมายแม่แบบฯ ไปใช้บังคับ จึงเป็นการช่วยลดต้นทุนธุรกรรม เพิ่มความเร็วและความปลอดภัยในการ

ทำธุรกรรม รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่มีการใช้ตราสารเปลี่ยนมือเป็นจำนวนมาก อาทิ ภาคขนส่งและโลจิสติกส์ และภาคการเงินการธนาคาร²⁵

4. การปรับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 กับเรื่องการออกตั๋วเงินอิเล็กทรอนิกส์

พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มีวัตถุประสงค์เพื่อการรองรับสถานะทางกฎหมายของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องกับการทำเป็นหนังสือ หรือหลักฐานเป็นหนังสือ การรับรองวิธีการส่งและรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้น่าเชื่อถือ และมีผลในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการทำธุรกรรมโดยวิธีการทั่วไปที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม

ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การใดต้องทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือมีเอกสารมาแสดง ถ้าได้มีการจัดทำข้อความขึ้นเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้ โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ให้ถือว่าข้อความนั้นได้ทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือมีเอกสารมาแสดงแล้ว (มาตรา 8) และในกรณีที่บุคคลลงลายมือชื่อในหนังสือ ให้ถือว่าข้อมูล

²⁴ Id. article 17

²⁵ กฤษฎีกาสาร, สรุปสาระสำคัญของกฎหมายแม่แบบฯเกี่ยวกับบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือได้, ปีที่ 13 ฉบับที่ 6 (สิงหาคม-กันยายน 2561), เข้าถึงได้จาก <http://web.krisdika.go.th/data/news/news13083.pdf>

อิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการลงลายมือชื่อแล้ว ถ้าบุคคลนั้นใช้วิธีการที่สามารถระบุตัวเจ้าของลายมือชื่อได้และสามารถจะแสดงได้ว่าเจ้าของลายมือชื่อนั้นรับรองข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ว่าเป็นของตน โดยวิธีดังกล่าวจะต้องเป็นวิธีการที่เชื่อถือได้โดยเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมหรือข้อตกลงของคู่กรณี (มาตรา 9) กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดว่าการลงลายมือชื่อถ้าได้ใช้วิธีการที่น่าเชื่อถือซึ่งสามารถระบุตัวเจ้าของลายมือชื่อและสามารถบ่งชี้เจตนาของบุคคลนั้นได้ในเรื่องเกี่ยวกับข้อความใน ETR สามารถทำได้ รวมทั้งบทบัญญัตินี้นอกจากจะใช้กับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature) แล้ว ยังสามารถใช้กับตราประทับอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Seal) และวิธีการอื่นที่สามารถใช้ระบุตัวบุคคลในทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ๆ กฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดให้มีการยอมรับข้อมูลและเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายได้ กล่าวคือ ห้ามไม่ให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายเพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยการพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลดังกล่าวจะพิจารณาถึงลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้าง เก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ลักษณะหรือวิธีการรักษาความครบถ้วนและไม่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลลักษณะหรือวิธีการที่ใช้ในการระบุหรือแสดงตัวผู้ส่งข้อมูล รวมทั้งพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง (มาตรา 11)

5. ข้อจำกัดทางกฎหมายของประเทศไทยในการออกตั๋วแลกเงินอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติเรื่องกฎหมายตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 21 เรื่องตั๋วเงินรายมาตรา จะพบว่า บทบัญญัติของกฎหมายตั๋วเงินยังกำหนดให้การออกตั๋วเงินจะกระทำได้เป็นตราสาร หรือในรูปของกระดาษเท่านั้น อาทิ

1) มาตรา 905 กำหนดให้ผู้ครอบครองตั๋วเงินจะต้องมีตั๋วเงินไว้ในครอบครองและจะต้องมีการแสดงสิทธิ์ด้วยการสลักหลังไม่ขาดสายจึงจะถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นตัวเงินประเภทระบุชื่อหรือตัวผู้ถือก็ตาม รวมถึงกำหนดให้การกล่าวถึงการสลักโดยมีการสลักหลังรายอื่น กฎหมายสันนิษฐานว่าบุคคลผู้ที่ลงลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุดท้ายเป็นผู้ได้ไปซึ่งตั๋วเงินด้วยการสลักหลังลอย

2) มาตรา 907 กำหนดเรื่องใบประจำต่อในกรณีที่ไม่มีตั๋วเงินซึ่งจะสลักหลังได้ต่อไปใช้กฎหมายกำหนดให้เอากระดาษแผ่นหนึ่งผนึกต่อเข้ากับตั๋วเงิน เรียกว่า ใบประจำต่อและถือเป็นส่วนหนึ่งของตั๋วเงิน นอกจากนี้ วิธีการสลักหลังในใบประจำต่อครั้งแรกต้องเขียนคาบบนตั๋วเงินเดิมบ้างและใบประจำต่อด้วย

3) มาตรา 917 กำหนดให้การโอนตั๋วเงินแบบระบุชื่อจะต้องโอนให้กันได้ด้วยสลักหลังและส่งมอบ

4) มาตรา 918 กำหนดให้การโอนตัวผู้ถือสามารถทำได้โดยการส่งมอบ และมาตรา 920 กำหนดวิธีการการสลักหลังลอย โดยผู้ทรงสามารถที่จะปฏิบัติได้วิธีใดวิธีหนึ่งต่อไปนี้ ซึ่งแสดงให้เห็น

ว่า กฎหมายยังมีการกำหนดให้จะต้องทำในรูปแบบของกระดาษ ได้แก่

i. กรอกข้อความลงในที่ว่างด้วยเขียนชื่อของตนเองหรือชื่อบุคคลอื่นผู้ใดผู้หนึ่ง

ii. สลักหลังตั๋วเงินต่อไปอีกเป็นสลักหลังลอยหรือสลักหลังให้แก่บุคคลอื่นผู้ใดผู้หนึ่ง

iii. โอนตั๋วเงินนั้นให้ไปแก่บุคคลภายนอกโดยไม่กรอกข้อความลงในที่ว่างและไม่สลักหลังอย่างหนึ่งอย่างใด

5) มาตรา 919 กำหนดให้การสลักหลังจะต้องเขียนลงในตั๋วแลกเงินหรือใบประจำต่อและต้องลงลายมือชื่อผู้สลักหลัง

6) มาตรา 927 กำหนดให้การรับรองตั๋วเงินจะต้องไปยื่นที่ภูมิลำเนาของผู้จ่าย

7) มาตรา 930 กำหนดให้การรับรองจะต้องกระทำด้วยเขียนลงไว้ในด้านหน้าแห่งตั๋วแลกเงิน

8) มาตรา 930 กำหนดให้ผู้จ่ายสามารถขีดฆ่าการรับรองทิ้งไปได้และให้ถือว่าเป็นการบอกปิดไม่รับรอง

9) มาตรา 937 กำหนดวิธีการอาวัลจะต้องทำโดยการเขียนลงในตั๋วเงินนั้นเองหรือที่ใบประจำต่อ

10) มาตรา 944 กำหนดเรื่องวันกำหนดชำระเงินขอให้ถือว่าใช้เงินในวันเมื่อยื่นตัว

หลักการใช้ตัวเงินดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนที่แสดงให้เห็นว่ากฎหมายตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีบทบัญญัติบางประการที่ยังไม่มีความทันสมัยและ

ไม่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน กล่าวคือ กฎหมายตั๋วเงิน ยังมีการกำหนดให้การโอนตั๋วเงินโดยชอบด้วยกฎหมายจะต้องทำโดยการสลักหลังและส่งมอบ ข้อกำหนดเรื่องการรับรอง การอาวัล และการเงินตามตั๋วเงินจะต้องมีการยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ให้รับรอง หรือให้คัดค้าน เป็นต้น

6. บริบทการใช้ใบตราส่งธรรมดา (Bill of Lading) และใบตราส่งอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Bill of Lading)

ใบตราส่งเป็นเอกสารทางการค้าที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เพื่อเป็นหลักฐานในการขนส่งสินค้าทางอากาศหรือทางเรือ และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเรื่องข้อโต้เถียงในการขนส่งสินค้าระหว่างคลังสินค้าและบริษัทขนส่งเพื่อให้สินค้าไปถึงที่หมายถึงมือผู้รับอย่างปลอดภัย นอกจากนี้วิวัฒนาการของใบตราส่งยังพัฒนาเพื่อใช้เป็นเอกสารทางกฎหมายในเรื่องของความรับผิดชอบของผู้ขนส่งสินค้าในกรณีสินค้าถูกทำลาย เสียหาย หรือสูญหาย กล่าวโดยสรุปใบตราส่งสินค้า คือ เอกสารทางกฎหมายที่ออกโดยเจ้าของเรือเพื่อเป็นหลักฐานว่าได้มีการขนส่งสินค้า และเป็นหลักฐานทางกฎหมายที่แสดงว่าได้มีการรับสินค้าแล้ว และยังมีฐานะการเป็นเอกสารในการให้สินเชื่อ นอกจากนี้ใบตราส่งยังมีฐานะเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้โดยการสลักหลังและส่งมอบที่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อใช้เป็นหลักประกันในการให้สินเชื่อในทางการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น ใบตราส่ง

จึงเป็นเอกสารสำคัญทางการค้าระหว่างประเทศ²⁶

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากใบตราส่งส่วนใหญ่ทำในรูปแบบกระดาษ ในทางปฏิบัติจึงพบปัญหาว่ามีการปลอมแปลงเอกสาร การฉ้อโกง การลงวันที่ให้ผิดไปจากความจริง การกรอกข้อมูลผิดพลาด การส่งสินค้าล่าช้า มีค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมสูง และต้องใช้เอกสารจำนวนมาก เป็นต้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการส่งสินค้าสูงตามไปด้วย จากการศึกษาพบว่า 7% ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศมาจากค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเอกสารการขนส่ง ทำให้ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าสูงขึ้นมากถึง 10-15%²⁷ ซึ่งมีตัวอย่างของคำพิพากษาที่ศาลตัดสินว่า การที่เจ้าของสินค้าปฏิเสธการส่งสินค้าเพียงเพราะการออกใบตราส่งมีความยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูงถือเป็นข้ออ้างที่รับฟังได้²⁸ หลายฝ่ายจึงมีความพยายามผลักดันการใช้ใบตราส่งอิเล็กทรอนิกส์เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ป้องกันเอกสารสูญหาย และที่สำคัญ

อย่างยิ่งป้องกันการปลอมแปลงเอกสาร และสามารถใช้แทนที่เอกสารใบตราส่งแบบกระดาษได้

เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในธุรกิจมากยิ่งขึ้น ในทางการค้าระหว่างประเทศได้มีการนำระบบ Electronic Data Interchange (EDI)²⁹

ระบบ EDI³⁰ เป็นระบบที่มีการใช้ระหว่างธนาคารทั่วโลกในการค้าระหว่างประเทศอย่างแพร่หลายในการอำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจ ระบบ EDI เป็นระบบที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างคอมพิวเตอร์และคอมพิวเตอร์ในการแลกเปลี่ยนเอกสารข้อมูลทางธุรกิจในรูปแบบสัญญาณมาตรฐาน ระบบ EDI เป็นระบบที่นำมาใช้แทนที่เอกสารในรูปแบบกระดาษ ถูกจัดเก็บในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และสามารถโอนเปลี่ยนมือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างไร้ที่ติ การนำระบบ EDI มาใช้ก็ยังเจอกับอุปสรรคทางกฎหมายเนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมายบางอย่างมีการกำหนดให้ใช้เอกสารในรูปแบบของกระดาษและจะต้องมีการลงลายมือชื่อ³¹

²⁶ Krity Lohar. Critical analyse of the advantages and disadvantages of traditional Bill of Lading and Electronic Bill of Lading and the necessity and the possibility of wide introduction of the Electronic Bill of Lading. [Online]. Retrieved from https://www.academia.edu/14344981/Critical_analyse_of_the_advantages_and_disadvantages_of_traditional_Bill_of_Lading_and_Electronic_Bill_of_Lading_and_the_necessity_and_the_possibility_of_wide_introduction_of_the_Electronic_Bill_of_Lading

²⁷ W. H. van Boom. Certain legal aspects of electronic bills of lading, [Online]. Retrieved from http://www.aadeos.edu/19631708/Certain_Legal_Aspects_of_Electronics_Bills_of_Lading

²⁸ Kuwait Petroleum Corporation v I & D Oil Carriers Ltd (The Houda). Leggatt LJ concluded his opinion by saying 'in my judgement, since the owner's refusal to deliver the cargo was due to the charter's failure to produce the bill of lading, the refusal was justified' [Online]. Retrieved from <https://www.i-law.com/ilaw/doc/view.htm?id=149871>

²⁹ John Livermore, 'Journal of information, Law and technology. [Online] Retrieved from http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/1998_2/livermore/ accessed 5th May 2015.

³⁰ United nation commission on international trade law of model law on electronic commerce EDI 'is the computer-to-computer exchange of business documents in a standard electronic format between business partners.'

³¹ What is EDI (Electronic Data Interchange)?. [Online] Retrieved from <https://www.edibasics.com/what-is-edi/>

นอกจากนี้ The nited nation commission on international trade law of model law on electronic commerce มีวัตถุประสงค์หลักในการวิเคราะห์การใช้งานและวัตถุประสงค์หลักในการใช้ใบตราส่ง และช่วยแก้ปัญหาการใช้ใบตราส่งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบ EDI แต่กฎหมายแม่แบบไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คำจำกัดความสถานะของใบตราส่งอิเล็กทรอนิกส์ แต่สร้างความพยายามในการยอมรับและรับรองสถานะทางกฎหมายของใบตราส่งอิเล็กทรอนิกส์ให้มีสถานะเทียบเท่ากับใบตราส่งในรูปแบบกระดาษ ในทางตรงกันข้าม นักวิชาการบางกลุ่มได้ออกมาแสดงความคิดเห็นว่า เพื่อให้การใช้ใบตราส่งอิเล็กทรอนิกส์เป็นไปอย่างแพร่หลายและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นได้แล้ว ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใบตราส่งจากเดิมที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือให้เป็นเอกสารทางการค้าที่ไม่สามารถเปลี่ยนมือได้เพื่อขจัดปัญหาการใช้ตราสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ขัดต่อกฎหมาย³² แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาความล่าช้าของธนาคารในการดำเนินการออกเอกสารการเงินการติดอากรแสตมป์ทำให้มีความจำเป็นต้องมีการใช้เอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาแทนที่มากขึ้น

7. บทสรุป

จากบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เป็นกฎหมายที่มีการประกาศใช้มายาวนาน ควรจะต้องมีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และแนวปฏิบัติทางการค้าที่มีการเปลี่ยนจากการใช้เอกสารในรูปแบบของกระดาษ เป็นการใช้รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายเกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือที่กฎหมายยังมีการกำหนดให้กิจกรรมบางรูปแบบยังจะต้องทำผ่านเอกสารในรูปแบบกระดาษอยู่ อาทิ เรื่องแบบในโอนตั๋วเงิน การโอนตั๋วเงินจะสมบูรณ์และมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายเมื่อกระทำโดยการสลักหลังและส่งมอบตั๋วเงินสำหรับตั๋วประเภทระบุชื่อ และสำหรับตั๋วผู้ถือกฎหมายกำหนดว่าการโอนสามารถกระทำได้โดยการส่งมอบ หรือรูปแบบในการโอนตั๋วเพื่อสลักหลังให้ผู้อื่นต่อตามมาตรา 920 ก็จะต้องมีการทำผ่านรูปแบบกระดาษ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรจะต้องมีการเสนอแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้สอดคล้องกับกฎหมายแม่บทและให้สอดคล้องกับสถานการณ์การค้าการลงทุนของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่โลกกำลังเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ

³² A. Athanassios N. Yiannopoulos. *Ocean Bills of Lading: Traditional Forms, Substitutes, and Edi Systems* (1st, Kluwer law international, The Hague, Netherlands 1995) pg 17.

บรรณานุกรม

กฤษฎีกาสาร, สรุปสาระสำคัญของกฎหมายแม่แบบ
เกี่ยวกับบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่เปลี่ยนมือได้,
ปีที่ 13 ฉบับที่ 6 (สิงหาคม-กันยายน 2561),
เข้าถึงได้จาก [http://web.krisdika.go.th/
data/news/news13083.pdf](http://web.krisdika.go.th/data/news/news13083.pdf)

สมุหรัตน์ นาคพานิช, สรุปสาระสำคัญของพระราช-
บัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
พ.ศ. 2544, เข้าถึงได้จาก [http://web.
krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/
lawdetail_017.htm](http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_017.htm), มิถุนายน 2547.

สทธรณ รัตน์ไพจิตร, หลักกฎหมายตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ, วิญญูชน, 2555, หน้า 14.

UNCITRAL Model Law on Electronic
Transferable Records (2017) – Status,
[https://uncitral.un.org/en/texts/
ecommerce/modellaw/electronic_
transferable_records/status](https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_transferable_records/status)

Krity Lohar. Critical analyse of the advantages
and disadvantages of traditional Bill of
Lading and Electronic Bill of Lading
and the necessity and the possibility
of wid introduction of the Electronic
Bill of Lading.

W. H. van Boom. Certain legal aspects of
electronic bills of lading, [http://www.
aadeos.edu/19631708/Certain_Legal_
Aspects_of_Electronics_Bills_of_
Lading](http://www.aadeos.edu/19631708/Certain_Legal_Aspects_of_Electronics_Bills_of_Lading)

Kuwait Petroleum Corporation v I & D Oil
Carriers Ltd (The Houda) Leggatt LJ
concluded his opinion by saying ‘in
my judgement, since the owner’s
refusal to deliver the cargo was due to
the character’s failure to product the
bill of lading, the refusal was justified’.

John Livermore, ‘Journal of information,
Law and technology [http://www2.
warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/
1998_2/livermore/](http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/1998_2/livermore/)>accessed 5th May
2015.

United nation commission on international
trade law of model law on electronic
commerce EDI ‘is the *computer-to-
computer* exchange of *business
documents* in a *standard electronic
format* between *business partners*.’

[http://www.mbaskool.com/business-
concepts/operations-logistics-supply-
chain-terms/3390-edi-electronic-data-
interchange.html](http://www.mbaskool.com/business-concepts/operations-logistics-supply-chain-terms/3390-edi-electronic-data-interchange.html)

A. Athanassios N. Yiannopoulos, *Ocean Bills
of Lading: Traditional Forms,
Substitutes, and Edi Systems* (1st,
Kluwer law international, The Hague,
Netherlands 1995) pg 17.